

U 31/2018 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv (grupptalan för att skydda konsumentens intressen)

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen Europeiska kommissionens förslag av den 11 april 2018 till Europaparlamentets och rådets direktiv om gruppatalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktivet om förbudsföreläggande.

Helsingfors den 7 juni 2018

Justitieminister Antti Häkkänen

Lagstiftningsrådet Maarit Leppänen

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
30.05.2018

EU/2018/0903

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV OM GRUPPTALAN FÖR ATT SKYDDA KONSUMENTERS KOLLEKTIVA RÄTTIGHETER OCH OM UPPHÄVANDE AV DIREKTIVET OM FÖRBUDSFÖRELÄGGANDE

1 Förslagets bakgrund och syfte

Den 11 april 2018 lade Europeiska kommissionen fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen (nedan kallat *direktivet om grupptalan*). Förslaget, som lämnades i dokument COM(2018) 184 final, grundar sig på fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och i synnerhet artikel 114 om den inre marknadens funktion.

Förslaget lades fram tillsammans med förslag COM(2018) 185 final till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av vissa bestämmelser i fyra EU-direktiv om konsumentskydd vad gäller bättre tillsyn och modernisering av EU:s konsumentskyddsregler.

Förslagen till direktiv ingår i kommissionens projekt ”En ny giv för konsumenterna”, och ett meddelande om projektet, COM(2018) 183 final, lämnades tillsammans med förslagen till direktiv. Syftet med projektet är att säkerställa att europeiska konsumenter till fullo kan dra nytta av de rättigheter som unionens lagstiftning garanterar dem.

Direktivet om grupptalan grundas bland annat på kommissionens rekommendation COM(2013) 401 final av den 11 juni 2013 om tillämpningen av gemensamma principer för grupptalan och annan kollektiv prövning i EU:s medlemsstater, utvärderingen av verkställandet av den nämnda rekommendationen samt direktivet om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen (nedan kallat *direktivet om förbudsföreläggande*), som ursprungligen antogs 1998 och omarbetades 2009, och utvärderingen av direktivets ändamålsenlighet. Utvärderingen av ändamålsenligheten hos direktivet om förbudsföreläggande genomfördes som en del av REFIT-kontrollen av EU:s konsumenträtt och marknadsföringsrätt.

2 Direktivets huvudsakliga innehåll

2.1 Allmänt

Genom direktivet inrättas ett förfarande, grupptalan, där en företrädare kan väcka talan i domstol eller framföra motsvarande anspråk hos en annan behörig myndighet på konsumentkollektivets vägnar i ett ärende där en näringsidkares rättskränkning rör konsumenters kollektiva intressen. I förslaget till direktiv definieras konsumenters kollektiva intressen som ett antal konsumenters intressen.

Genom direktivet ska det utfärdas minimibestämmelser för grupptalan. Därigenom ska direktivet inte hindra medlemsstaterna från att behålla andra system för grupptalan, så länge de inte

strider mot minimikraven i direktivet, eller att på nationell nivå anta eller behålla andra förfaranden som gör det möjligt att väcka talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen.

2.2 Käranden

Grupptalan ska skydda konsumenters kollektiva intressen utan att de berörda konsumenterna är parter i förfarandet. Partsställningen ska innehas av företrädaren.

För att förhindra missbruk ska endast godkända enheter (*qualified entities*) få väcka talan. Myndigheter eller organisationer som företräder konsumenter ska kunna utses till godkända enheter. De godkända enheterna ska uppfylla kriterierna i direktivet. Enheterna ska vara korrekt inrättade i enlighet med medlemsstatens lagstiftning, de ska ha ett legitimt intresse av att säkerställa att unionsrättsliga bestämmelser som omfattas av direktivet efterlevs och de får inte vara vinstdrivande. Om en enhet uppfyller dessa kriterier ska medlemsstaten utse den till en godkänd enhet. Medlemsstaterna ska få utse en godkänd enhet på *ad hoc*-basis att föra en viss grupptalan. Särskilt konsumentorganisationer och oberoende offentliga organ ska kunna beviljas status som godkänd enhet. Om en godkänd enhet genom grupptalan ansöker om gottgörelse enligt definitionen nedan, ska den ange vilken part som finansierar dess verksamhet och ange källan till de medel som används för att bekosta talan. Den godkända enheten ska då också visa att den har tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna företräda de berörda konsumenternas intressen och för att täcka de kostnader som kan uppstå om den inte når framgång med sin talan.

2.3 Tillämpningsområde

Grupptalan ska kunna väckas i ärenden där en näringsidkare har förfarit i strid med de EUrättsliga instrumenten i bilaga I till direktivet, så att agerandet skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. Sammanlagt 59 instrument räknas upp i bilagan.

Direktivet ska omfatta flera olika områden, till exempel dataskydd, finansiella tjänster, resor och turism, energi, telekommunikationer och miljö. Direktivet ska tillämpas om en näringsidkares förfarande strider mot unionslagstiftning som skyddar konsumenters intressen, oavsett om de berörda personerna betecknas som konsumenter eller som resenärer, användare, kunder, icke-professionella investerare, icke-professionella kunder eller något annat i den relevanta unionslagstiftningen. Alla 59 rättsakter i förteckningen berör sålunda inte direkt förhållandet mellan näringsidkare och konsument. I förteckningen finns till exempel Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 66/2010 om ett EU-miljömärke.

2.4 Anspråk

En godkänd enhet ska genom grupptalan kunna ansöka om förbud mot en näringsidkares lagstridiga verksamhet, om fastställande av överträdelser av konsumentens skyddade intressen eller om gottgörelse som åläggs näringsidkaren. Gottgörelsen kan bestå av till exempel kompensation, prisnedsättning, ersättning av produkten med en ny eller reparation av produkten.

Beslut om förbud, fastställande och gottgörelse ska kunna fattas inom ramen för samma förfarande. Medlemsstaterna ska dock kunna fastställa att endast vissa godkända enheter kan ansöka om alla åtgärder.

Om en godkänd enhet i egenskap av företrädare ansöker om att en näringsidkares affärsmetod ska förbjudas eller fastställas som en överträdelse av EU-lagstiftningen i bilaga I och av konsumenters kollektiva intressen, ska enheten inte behöva befullmäktigande för ansökan av de berörda konsumenterna som avses i talan. Företrädaren ska inte heller behöva tillhandahålla bevis för att de berörda konsumenterna har lidit en faktisk förlust eller skada eller för att näringsidkaren haft uppsåt eller visat oaksamhet.

En godkänd enhet ska ha rätt att väcka grupptalan i syfte att ansöka om åtgärder som undanröjer fortsatta verkningar av överträdelser. Med dessa åtgärder avses gottgörelse. Ansökan om gottgörelse ska dock grunda sig på ett slutligt beslut som fastställer att en näringsidkares affärsmetod utgör en överträdelse av den EU-lagstiftning som anges i bilaga I och att denna överträdelse skadar konsumenters kollektiva intressen. Å andra sidan ska medlemsstaterna säkerställa att en godkänd enhet kan ansöka om förbud, fastställande av överträdelse och gottgörelse inom ramen för en och samma grupptalan.

En medlemsstat ska kunna kräva att de enskilda konsumenterna som överträdelserna berör och på vars vägnar talan har väckts, lämnar sitt medgivande innan en domstol eller annan myndighet fattar beslut om fastställelse eller gottgörelse.

Medlemsstaterna ska kunna tillåta att en domstol eller myndighet, när det är svårt att utreda den individuella skadan som konsumenterna lidit, i stället för att avgöra gottgörelseskyldigheten utfärda ett fastställelsebeslut om näringsidkarens ansvar för skadan som orsakats av en överträdelse av unionslagstiftningen som anges i bilaga I. Ett fastställelsebeslut ska dock inte kunna utfärdas om konsumenterna kan identifieras och har lidit sinsemellan jämförbar skada. Då ska gottgörelsen riktas till de berörda konsumenterna. Ett fastställelsebeslut ska inte heller kunna utfärdas när konsumenterna har lidit skada motsvarande ett mindre belopp och det ur näringsidkarens perspektiv vore oproportionerligt att fördela gottgörelsen mellan dem. Då ska den tilldömda gottgörelsen fördelas till ett offentligt ändamål som tjänar konsumenters kollektiva intressen.

Enligt förslaget till direktiv ska en domstols eller myndighets beslut som ålägger en näringsidkare att betala gottgörelse inte påverka ytterligare rätt till gottgörelse som de skadelidande konsumenterna kan ha enligt EU-lagstiftning eller nationell lagstiftning.

2.5 Förlikningar

Direktivet ska innehålla bestämmelser om förlikningsavtal mellan en godkänd enhet och en näringsidkare. En domstol eller administrativ myndighet ska kunna uppmana den godkända enheten och näringsidkaren att nå förlikning om gottgörelsen. Om parterna når förlikning i ärendet ska domstolen godkänna förlikningen och säkerställa bland annat att den är lagenlig. En enskild konsument ska kunna godta eller förkasta förlikning i sitt eget ärende. Gottgörelse

som konsumenten erhållit ska inte påverka ytterligare rätt till gottgörelse som de skadelidande konsumenterna kan ha enligt EU-lagstiftning eller nationell lagstiftning.

2.6 Information om domen eller beslutet

Medlemsstaterna ska säkerställa att domstolen eller den administrativa myndigheten ålägger den näringsidkare som enligt det slutliga beslutet har begått överträdelsen, att informera berörda konsumenter om beslutet.

2.7 Det slutliga beslutets bindande karaktär i ett senare mål

Om en administrativ myndighet eller en domstol i ett slutligt beslut har fastställt att en näringsidkare har brutit mot EU-lagstiftningen och skadat konsumenters kollektiva intressen, är nationella domstolar bundna av beslutet i eventuella andra fall där talan om gottgörelse väcks vid nationella domstolar mot samma näringsidkare med anledning av samma överträdelse.

Medlemsstaterna ska dessutom säkerställa att nationella domstolar eller administrativa myndigheter betraktar ett slutligt beslut som fattats i en annan medlemsstat som en motbevisbar presumption om att en överträdelse har ägt rum.

Medlemsstaterna ska också säkerställa att ett slutligt fastställelsebeslut som fattats av en domstol eller administrativ myndighet i en annan medlemsstat, anses på ett obestridligt sätt fastställa ansvar för näringsidkaren gentemot konsumenter som har lidit skada av en överträdelse med hänsyn till eventuella andra fall där talan om gottgörelse väcks vid nationella domstolar mot samma näringsidkare med anledning av samma överträdelse. Medlemsstaterna ska säkerställa att ett enskilt anspråk om gottgörelse som väcks av en konsument kan föras genom påskyndade och förenklade förfaranden.

2.8 Preskription av fordringar

Om konsumenters rätt att väcka talan i fråga om gottgörelse omfattas av bestämmelser om preskription av fordringar, ska medlemsstaterna säkerställa att väckandet av en grupptalan skjuter upp eller avbryter preskriptionsfristen.

2.9 Bevisning

Direktivet ska innehålla bestämmelser om edition. Medlemsstaterna ska säkerställa att domstolen eller den administrativa myndigheten, i enlighet med nationella processrättsliga regler och på begäran av en godkänd enhet som har lagt fram skäligen tillgängliga fakta och bevis som är tillräckliga för att ligga till grund för grupptalan och dessutom har åberopat ytterligare bevisning som svaranden innehar, får med beaktande av tillämpliga unionsregler och nationella regler om sekretess besluta att sådan bevisning ska läggas fram av svaranden.

2.10 Sanktioner

Medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner som säkerställer att de slutliga beslut som meddelats inom ramen för en grupptalan följs. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. Sanktionerna ska kunna ha formen av böter. Vid beslut om allokering av intäkter från sanktionerna ska medlemsstaterna beakta konsumenternas kollektiva intressen.

2.11 Stöd till godkända enheter

Medlemsstaterna ska vidta åtgärder för att säkerställa att rättegångskostnaderna för grupptalan inte utgör ett ekonomiskt hinder för att väcka grupptalan. Medlemsstaterna ska till exempel kunna sänka domstolarnas eller de administrativa myndigheternas avgifter, ge godkända enheter tillgång till allmän rättshjälp eller bevilja dem offentliga medel.

När godkända enheter är skyldiga att informera berörda konsumenter om en pågående grupptalan, kan de relaterade kostnaderna återkrävas från näringsidkaren som kostnader som orsakats av affärsmetoden, om talan bifalls.

2.12 Gränsöverskridande grupptalan

En i en medlemsstat godkänd enhet som finns i förteckningen över godkända enheter ska kunna väcka talan i en domstol eller administrativ myndighet i en annan medlemsstat. Medlemsstaterna ska säkerställa att i de fall då överträdelsen påverkar eller sannolikt kommer att påverka konsumenter från olika medlemsstater får grupptalan väckas vid den behöriga domstolen eller administrativa myndigheten i en medlemsstat av flera godkända enheter från olika medlemsstater som agerar gemensamt eller som företräds av en enda godkänd enhet, i syfte att skydda kollektiva intressen för konsumenter från olika medlemsstater.

2.13 Slutbestämmelser

Förslaget till direktiv innehåller bestämmelser om upphävande av direktivet om förbudsföreläggande, övervakning och utvärdering av direktivet om grupptalan samt dess implementering, tillämpning, övergångsbestämmelser och ikraftträdande.

3 Förslagets rättsliga grund och subsidiaritetsprincipen

Förslaget grundar sig på fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF) och i synnerhet artikel 114 i fördraget.

I motsats till det nuvarande direktivet om förbudsföreläggande ska direktivet om grupptalan innehålla bestämmelser som harmoniserar medlemsstaternas lagstiftning om tvistemål inom ramen för direktivets tillämpningsområde.

Bestämmelser om det civilrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna finns i artikel 81 i EUF. Enligt artikel 81.1 ska unionen utveckla ett rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor som har gränsöverskridande verkningar. Samarbetet bygger på ömsesidigt erkännande av domstolsbeslut och utomrättsliga avgöranden.

Eftersom förslaget till direktiv innehåller element som hör till det civilrättsliga samarbetet, kan det ifrågasättas att enbart artikel 114 om den inre marknadens funktion har angetts som rättslig grund. Enligt skäl 12 i direktivet är det dock upp till medlemsstaterna att avgöra genom vilken typ av förfarande —rättsligt eller administrativt— som konsumenternas kollektiva intressen ska skyddas på det sätt som avses i direktivet. Medlemsstaterna kan sålunda verkställa direktivets minimibestämmelser genom att harmonisera enbart de processrättsliga reglerna för förvaltningsärenden utan att ändra lagstiftning som hör till civilprocessrätten. Även om direktivet utfärdar bestämmelser för behandlingen av skadeståndsanspråk hos rättsliga eller administrativa myndigheter, är det inte fråga om civilrättsligt samarbete *ipso jure*.

Med beaktande av argumentationen i förslaget till direktiv samt att den rättsliga grunden i det nuvarande direktivet om förbudsföreläggande är artikel 114 i EUF, kan den nämnda rättsliga grunden anses vara tillräcklig för förslaget till direktiv. Finland anser dock att det vore mer transparent om det medgivits att skadeståndstvister i alla medlemsstater behandlas i allmänna domstolar i den ordning som föreskrivs för behandling av tvistemål, och att förslaget därför skulle grundas även på artikel 81 i EUF.

Enligt artikel 6.3 b i förslaget till direktiv ska medlemsstaterna säkerställa att i fall där konsumenter har lidit skada motsvarande ett mindre belopp och det vore oproportionerligt att fördela gottgörelsen till dem, ska gottgörelsen betalas till ett offentligt ändamål som tjänar konsumenternas kollektiva intressen. I Finland finns det inga bestämmelser om att skadestånd ska betalas till någon annan än den part som har lidit skada.

Likaså ska medlemsstaterna enligt artikel 14.3 i förslaget till direktiv vid beslut om allokeringen av intäkter från sanktioner som utdömts i en grupptalan beakta konsumenternas kollektiva intressen. I Finland allokeras böter som tilldömts staten inte till bestämda förvaltningsområden. Till exempel allokeras fortkörningsböter inte till trafikövervakningen.

Om det av bestämmelserna följer skyldighet att ändra lagstiftningen om skadestånd så att ersättning kan betalas till aktörer som inte har lidit skada eller så att böter som tilldömts staten allokeras till ett visst förvaltningsområde, kan åtgärderna inte anses vara förenliga med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EUF och de ska därför granskas kritiskt i de fortsatta förhandlingarna.

Under förutsättning att det inte av de ovan beskrivna bestämmelserna inte följer skyldighet att ändra lagstiftningen om skadestånd eller att allokera bötesintäkter, är förslaget till direktiv förenligt med subsidiaritetsprincipen.

4 Konsekvensbedömning

4.1 Kommissionens konsekvensbedömning

Kommissionens konsekvensbedömning har inkluderats i avdelningarna 1—3 i SWD(2018) 96 final. Av konsekvensbedömningen framgår att kommissionen betraktar grupptalan som ett enkelt och effektivt rättsskyddsförfarande, som innebär minskad skada för konsumenter och i synnerhet gynnar sårbara konsumenter. Förfarandet ska genom avskräckande verkan leda till bättre efterlevnad av reglerna bland näringsidkare och därigenom ökat förtroende hos konsumenterna.

Näringsidkare som följer reglerna kommer att gynnas av en mera rättvis konkurrensmiljö, och systemet för grupptalan kommer inte att medföra nya kostnader eller andra avgifter för dem.

Åtgärder relaterade till sanktioner, rättsskyddsförfaranden och kollektiva förbuds förelägganden och gottgörelser medför kostnader för de medlemsstater som är tvungna att ändra den nationella lagstiftningen om till exempel sanktioner eller rättsskyddsförfaranden för konsumenter. Bättre efterlevnad av reglerna medför dock besparingar till följd av minskade kostnader för administrativa och rättsliga förfaranden. Kollektiva rättsskyddsförfaranden rationaliserar de rättsliga processerna vid masskadesituationer.

Om efterlevnaden av EU:s konsumentlagstiftning förbättrades, skulle konsumenträttigheterna bli mer konkreta för enskilda konsumenter. Detta bidrar i sin tur till ökad acceptans bland medborgare och företag för EU-reglernas mervärde. Grupptalan ska förbättra tillgången till rättslig prövning.

4.2 Konsekvenser för lagstiftningen i Finland

Den centrala godkända enheten i Finland vore konsumentombudsmannen. Konsumentombudsmannen är verksam inom Konkurrens- och konsumentverket och övervakar efterlevnaden av konsumentskyddslagen (38/1978) och flera andra lagar som har stiftats till skydd för konsumenterna. Konsumentombudsmannens lagstadgade tillsynsbefogenhet är framtidsinriktad och ska förhindra att affärsmetoder som har ansetts vara problematiska för hela konsumentkollektivet upprepas. Konsumentombudsmannens handlingsalternativ är att vid vite förbjuda lagstridiga metoder och att ansöka om motsvarande förbud hos marknadsdomstolen.

I vissa fall kan konsumentombudsmannen genom sin verksamhet bidra till att en konsument kompenseras för sin förlust. Konsumentombudsmannen kan biträda konsumenter i enskilda ärenden vid allmänna domstolar, om ärendet är av stor betydelse för tillämpningen av lagen eller konsumenternas allmänintresse eller om näringsidkaren inte följer Konsumenttvistenämndens beslut. Konsumentombudsmannen kan också föra ärenden som gruppbesvär till Konsumenttvistenämnden och väcka grupptalan i allmänna domstolar. Dessa fall handlar om kompensation till enskilda konsumenter för skada orsakad av lagstridigheter.

Bestämmelser om handläggning av tvistemål mellan konsumenter och näringsidkare i en allmän domstol finns i lagen om grupptalan (444/2007). Lagen tillämpas på tvistemål som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet, dock sålunda att den inte tillämpas på tvistemål som gäller ett förfarande av en i värdepappersmarknadslagen (495/1989) avsedd värdepappersemittent eller givare av ett offentligt köpeanbud. Endast konsumentombudsmannen kan i egenskap av kärke väcka grupptalan och utöva talerätt som part i målet. Bestämmelser om motsvarande förfarande i konsumenttvistenämnden finns i lagen om konsumenttvistenämnden (8/2007).

I Finland har direktivet om förbuds föreläggande verkställts genom lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande (1189/2000). Lagen gäller ansökan och föreläggande om förbud i gränsöverskridande situationer.

Om förslaget till direktiv om grupptalan antas i föreslagen form, krävs det ändringar i bland annat lagen om Konkurrens- och konsumentverket (661/2012), konsumentskyddslagen och lagen om grupptalan. Även lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013) behöver omarbetas. I och med upphävandet av direktivet om förbuds föreläggande behöver lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande också upphävas och ersättas med ny lagstiftning.

Det nuvarande systemet, där en myndighet övervakar efterlevnaden av lagstiftningen om konsumentskydd så att lagstridiga affärsmetoder kan förbjudas på beslut av en myndighet eller domstol (nedan kallat *offentlig verkställighet*), ska enligt förslaget ersättas med ett system där en godkänd enhet som företrädare för en grupp konsumenter hos domstolar eller administrativa myndigheter kan ansöka om förbud av ett förfarande, fastställelse av överträdelse eller beslut om gottgörelse till medlemmarna i konsumentgruppen (nedan kallat *enskild verkställighet*). Genom offentlig verkställighet tryggas konsumenternas rättigheter som grupp (ett allmänt konsumentkollektiv). Genom enskild verkställighet förverkligas rättigheterna för en bestämd grupp konsumenter (till exempel alla konsumenter som ingått avtal med näringsidkare x år 2013).

Offentlig verkställighet grundas i praktiken på sanktioner som tilldöms om förbud eller andra skyldigheter i beslutet inte iakttas. Enskild verkställighet realiserar i sista hand genom ansökan om tvångsverkställighet hos utskökningsmyndigheten av den i domen ålagda skyldigheten. I förslaget har de processrättsliga reglerna som tillämpas på förbudsföreläggande utformats så att ingripandet i den nuvarande modellen för offentlig verkställighet blir så litet som möjligt. Detta ska genomföras så att medlemsstaterna inte får kräva medgivande från konsumentgruppens medlemmar i dessa ärenden och inte heller att det ska läggas fram bevis för att berörda konsumenter har lidit verklig skada av metoden som ska förbjudas. Även om syftet med förbudsföreläggandena är detsamma vid offentlig och enskild verkställighet, är de juridiska strukturerna helt olika. En ny struktur kan leda till att den nuvarande lagstiftningen som grundas på offentlig verkställighet behöver ändras så att den motsvarar principen för enskild verkställighet.

Gottgörelser hör till civilrättens område och därmed naturligt till enskild verkställighet. I Finland innehåller lagen om grupptalan bestämmelser om ansökan om gottgörelse genom grupptalan. Än så länge har ingen grupptalan väckts och i praktiken har lagen ett förebyggande syfte. Enligt lagen om grupptalan kan endast konsumentombudsmannen väcka grupptalan på en konsumentgrupps vägnar. Enligt förslaget till direktiv ska även andra aktörer ges denna rätt, om de uppfyller kraven för godkända enheter. Förslaget kräver ändringar i lagen om grupptalan.

Direktivet innehåller förhållandevis få bestämmelser om gruppmedlemmarnas ställning vid rättegång och vilka konsekvenser beslutet får för gruppmedlemmarna. I lagen om grupptalan finns bestämmelser om bland annat domens bindande karaktär och gruppmedlemmarnas möjlighet att själva söka ändring i domstolens avgörande. Det är ännu inte möjligt att utifrån förslaget bedöma om dessa bestämmelser behöver ändras.

Direktivet innehåller bestämmelser om hur myndigheters och domstolars slutliga beslut påverkar senare mål om ersättningsskyldighet. Förslaget är inte oproblematiskt. Bestämmelsen kan begränsa parternas rätt till en rättvis rättegång då parterna blir bundna av ett beslut i en situation där de inte har kunnat påverka vare sig beslutsprocessen eller innehållet i beslutet genom att delta i processen eller rättegången där målet avgjorts. Bestämmelsen kan också vara problematisk med tanke på domstolens oberoende. Domstolen bör fritt kunna ta emot och utvärdera all utredning som kan påverka beslutet i ett tvistemål om gottgörelse.

4.3 Konsekvenser för konsumenters och företags ställning och myndigheternas verksamhet

Systemet för grupptalan, som gör det möjligt för till exempel konsumentorganisationer att vara kärke, skulle kunna underlätta möjligheten till rättslig prövning i konsumenttvister där

en stor grupp personer i samma ställning har blivit utsatta för identisk rättskränkning. Det nuvarande och det föreslagna systemet för grupptalan har dock många särdrag. Väsentliga frågor är likheten mellan anspråk och grund, gruppens utformning och ansvaret för rättegångskostnaderna. Även om konsumentorganisationerna får talerätt elimineras inte rättegångskostnadsrisken; en risk som alltid är hög i stora mål. Därför leder direktivet inte nödvändigtvis till ett ökat antal grupptalan.

Näringslivet har varit skeptiskt inställt till den nationella lagstiftningen om grupptalan och en eventuell utvidgning av den. Någon grupptalan har inte anhängiggjorts i Finland, men lagen anses ha förebyggande verkningar. Direktivet utvidgar möjligheten att väcka grupptalan även till andra än myndigheter. Det är svårt att utvärdera konsekvenserna av utvidgandet. För att förhindra att grupptalan väcks med avsikt att förorsaka skada åläggs de godkända enheterna strikta kriterier.

Systemet för grupptalan medför sannolikt inga besparingar inom justitieförvaltningens område, eftersom det krävs mer arbete att administrera en grupptalan än ett vanligt tvistemål. Om förslaget har negativ inverkan på möjligheterna att tillämpa ett administrativt förbudsföreläggande som bygger på myndighetstillsyn genom att större fokus i konsumentskyddet läggs på avgörandet av tvistemål, kan konsumentskyddssystemets funktion försämras.

5 Ålands behörighet

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om bestämmelser om rättsskipning. Enligt 27 § 10 punkten har riket lagstiftningsbehörighet även i fråga om konsumentskydd.

6 Nationell behandling av förslaget och behandling inom EU

Den 9 maj 2018 ordnade justitieministeriet ett diskussionsmöte om förslaget till direktiv om grupptalan och det samtidigt framlagda andra förslaget till direktiv om konsumentskydd (COM(2018) 185 final). Ministeriet kallade de berörda myndigheterna, konsumentorganisationerna och organisationerna i näringslivet till mötet. Utkastet till U-skrivelse om förslaget behandlades också i ett skriftligt förfarande i åttonde EU-sektionen (inre marknaden) mellan den 11 och den 16 maj 2018.

Behandlingen av förslagen till direktiv inleddes i rådets arbetsgrupp för konsumentskydd och konsumentupplysning den 24—25 april 2018. På mötet presenterade kommissionen meddelandet om förslagen, konsekvensbedömningen av förslagen och de viktigaste ändringarna som ingår i förslagen.

7 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet stöder direktivets målsättningar. Utifrån den inledande granskningen är det dock svårt att bedöma om direktivet kommer att göra det enklare att nå målen. Förslaget är förenat med många frågor och oklarheter redan gällande direktivets tillämpningsområde. Det är svårt att tolka hur förslaget förhåller sig till den nuvarande tillsyns- och tvistlösningsprocessen. Det

faktum att ett slutligt administrativt eller annat beslut är bindande i ett senare skadeståndsmål kan visa sig problematiskt.

Under förhandlingarna bör det säkerställas att direktivet inte försämrar funktionen och kostnadseffektiviteten i de nuvarande systemen som grundas på offentlig verkställighet. Bestämmelserna i direktivet bör vara så flexibla som möjligt så att systemet för grupptalan kan genomföras på olika sätt. De harmoniserade processrättsliga bestämmelserna bör kunna samordnas med nationella processbestämmelser. Under förhandlingarna bör uppmärksamhet fästas på att de materiella bestämmelserna om skadestånd inte strider mot den nationella skadeståndslagstiftningen, om det över huvud taget visar sig vara behövligt att inkludera dessa bestämmelser i direktivet.

Under förhandlingarna om förslaget till direktiv strävar statsrådet till att åstadkomma ändringar i enlighet med de ovan nämnda målsättningarna.